

Miha HUMAR*

LUSKASTA NAZOBČANKA

GLIVA Z VONJEM PO JANEŽU

Luskasta nazobčanka (*Lentinus lepideus* (Fr.) Fr. ali *Neolentinus lepideus* (Fr.) Redhead & Ginns) uspeva v zmernem podnebnem pasu na severni in južni polobli v Evropi, Aziji in Ameriki. Pri nas glivo v naravi najdemo med majem in septembrom, najpogosteje na skladiščih hlodovine, predvsem na starih borovih ali smrekovih hlodih. Pogosta je tudi na panjih. Poleg tega razkraja tudi slabo impregnirane ali stare železniške pragove, telekomunikacijske drogove, lesene mostove, rudniški les, vrtno pohištvo ter močno vlažen stavbni les. Zato ji nekateri pravijo tudi gliva, povzročiteljica mokre oziroma vlažne trohnobe (slika).

Plodišče nazobčanke je sestavljeno iz beta ter klobuka in je navadno slonokoščene barve. Goba doseže velikost do 8 cm, premer klobuka je med 4 cm in 12 cm, z robovi obrnjenimi navzdol. Mlado plodišče je mesnato, kasneje pa oleseni. Površina klobuka je pokrita s številnimi luskami, po čemer je rod dobil tudi ime. Trosovnica ima obliko lamel, ki prehajajo na bet in so na robovih resasto nazobčane. Po tej značilnosti pa je ta vrsta glive dobila ime. Razvita plodišča so po navadi sterilna in v temi spominjajo na roge, z belimi konicami. Hife so brezbarvne, neenakomerno razvejane, s številnimi zaponkami. Površinski micelij se redko pojavi, največkrat le na izjemno vlažnem lesu. Navadno je belkaste barve in prerašča les v obliki ledenih rož, podobno kot pri beli hišni gobi. Rizomorfi so rjavkasti, debeli do 3 mm.

L. lepideus je tipična razkrojevalka, ki na lesu iglavcev, še posebej na borovini povzroča prizmatično rjavo trohnobo. Razkraja predvsem jedrovino bora in macesna, tako da je okužen izdelek na videz povsem zdrav. Razkrojen les razpoka v prečni in vzdolžni smeri in prijetno diši po janežu ali vaniliji. Luskasti nazobčanki za rast micelija ustrezajo višje temperature. Pri optimalni temperaturi (27 °C do 33 °C), in vlažnosti lesa (30 % do 60 %), lahko micelij zraste tudi 10 mm na dan. Maksimalna temperatura, pri kateri nazobčanka še raste, je 40 °C.

Luskasta nazobčanka je zelo nevarna lesna goba, saj poleg visokih temperatur dobro prenaša tudi sušna obdobja. Zato jo lahko najdemo tudi na lesu, izpostavljenem

direktni sončni svetlobi. Poleg tega je ena redkih gob, ki lahko razkraja tudi jedrovino bora, ki jo z običajnimi kotel-skimi postopki težko impregniramo, in tudi s kreozotnim oljem zaščiten les. Prav zato je uvrščena med standardne vrste gliv za preizkušanje učinkovitosti zaščitnih pripravkov. Po drugi strani pa jo pripravki na osnovi bora in fluora uspešno zaterejo. Les, ki vsebuje več kot 0,3 kg F/m³ ali 0,1 kg B/m³, je zaščiten pred delovanjem te glive. V stavbah, še posebej v kopalnicah in vlažnih prostorih, luskasta nazobčanka razkraja tudi vezane in iverne plošče.

Kljub temu, da luskasta nazobčanka ni strupena, nekateri strokovnjaki odsvetujejo njeno uživanje, saj se pogosto pojavlja na onesnaženih substratih, iz katerih lahko akumulira strupene organske biocide ali njihove razgradne produkte. Podobno kot številne druge lesne glive pa ima tudi luskasta nazobčanka zdravilne lastnosti. Polisaharidi te glive izboljšajo delovanje imunskega sistema pri bolnikih z AIDS-om.

Značilna plodišča luskaste nazobčanke, ki izraščajo iz telekomunikacijskega droga, impregniranega s kreozotnim oljem (foto: dr. D. Dickinson)

* prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za lesarstvo.
Jamnikarjeva 101, 1000 Ljubljana. e-pošta: miha.humar@bf.uni-lj.si